

POLICYDOKUMENT
OM KOMMUNAL
FAMILJERÅDGIVNING

FÖRENINGEN SVERIGES KOMMUNALA FAMILJERÅDGIVARE KFR	3
FÖRENINGEN	3
1. VAD ÄR KOMMUNAL FAMILJERÅDGIVNING?	4
HISTORIK	4
VÄRDEGRUND	4
SYFTE	4
FOLKHÄLSOARBETE	5
2. ORGANISATION	5
KOMMUNENS ANSVAR	5
TILLSYN OCH KVALITETSSÄKRING	6
3. VERKSAMHET	7
FAMILJERÅDGIVNINGENS UPPDRAG	7
TEORETISK GRUND FÖR ARBETET	7
METOD	8
UTÅTRIKTAT ARBETE	8
FÖREBYGGANDE ARBETE	9
4. TILLGÄNGLIGHET	9
5. KOMPETENS	10
AUKTORISATION	11
6. DOKUMENTATION OCH SEKRETESS	12
7 FORSKNING OCH UTVÄRDERING	13
8 REFERENSLISTA	14
PROPOSITIONER	14
SOCIALSTYRELSENS MEDDELANDEBLAD	14
JUSTITIEOMBUDSMANNENS YTTRANDE	15
LÄGESRAPPORT SOCIALSTYRELSEN 2004	15

Föreningen Sveriges Kommunala Familjerådgivare KFR

KFR bildades 1965 för att bidra till kompetensutveckling och familjerådgivningens utveckling i Sverige. Föreningen är öppen för alla familjerådgivare som arbetar med ett kommunalt uppdrag och har ca 300 medlemmar.

Föreningen

- anordnar årliga studiedagar för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte
- fungerar som remissinstans och samarbetspartner till myndigheter och organisationer
- initierar och bidrar till utvärdering och statistik, samt uppmuntrar och bevakar forskning
- fastställer kvalitetskriterier och utfärdar auktorisation för sina medlemmar
- utger Policydokument (fr.o.m. 2019 endast digitalt)

Ett tidigare Policydokument gavs ut av KFR 1998 och 2011

För mer information se föreningens hemsida **www.kfr.nu**

September 2019

Styrelsen för KFR

1. Vad är kommunal familjerådgivning?

Historik

Familjerådgivningen startade i början av 1950-talet som en verksamhet inom kommun eller landsting. Målsättningen var ursprungligen att stödja goda parrelationer och motverka separationer och aborter.

Grundtankarna bakom familjerådgivningen var att skapa en verksamhet ”med låga trösklar” dit människor med förtroende och i skydd av en absolut sekretess kunde vända sig med sina mest intima relationsproblem. Verksamheten erbjöd terapeutiska samtal. (Collind 2002).

För att säkerställa **alla** medborgares tillgång till den för samhället och familjerna viktiga, förebyggande och parstödjande familjerådgivningen (Prop 1993/94:4) beslutade riksdagen 1995 att varje kommun skall erbjuda familjerådgivning till alla som begär det (SOL 5 kap.3§).

Värdegrund

Familjerådgivningens arbete bygger på värderingen att goda och trygga familjerelationer byggs bäst på principer om jämställdhet och demokratiska grundvärderingar. Samhället och familjerådgivaren har ett särskilt ansvar att motverka förtryck och värna om en svagare part, t.ex. barnen. FN:s barnkonvention och deklARATIONEN om mänskliga rättigheter gäller i familjerådgivningens verksamhet.

Familjerådgivningen värnar individens rätt att göra egna livsval.

Syfte

För par som lever tillsammans gäller att ”Syftet är att bistå dem så att de kan hantera sina konflikter, problem och krissituationer på sådant sätt att de kan fortsätta leva tillsammans”. För par som separerar ”är det viktigt att få hjälp att minska konflikterna och att underlätta ett gemensamt föräldraskap”. Familjerådgivningen har ett förebyggande syfte och skall även bidra

4

till ”föräldrautbildning och fortbildningsverksamhet för andra personalgrupper” (Prop. 1993/94: 4, sidorna 3, 4, 6, 7).

Folkhälsoarbete

Familjerådgivning är ett folkhälsoarbete som bidrar till förbättrade parrelationer, tryggare uppväxtmiljö för barnen och förbättrad hälsa för individerna. Familjerådgivning är också en viktig förebyggande verksamhet och en resurs för att förhindra ohälsa.

(Kärlek och hälsa, Lundblad, A-M, doktorsavhandling 2005)

2. Organisation

Kommunens ansvar

I Socialtjänstlagen 5 kap, 3 § åläggs kommunerna ansvar för att familjerådgivning kan erbjudas dem som begär det. I kommunens ansvar ligger också att verksamheten är av god kvalitet.

Regeringens proposition 1993/94:4 och Socialstyrelsens Meddelandeblad April/2008 ger riktlinjer för utformning av verksamheten. (Meddelandebladet har utgått och ska ersättas av en ny.)

Familjerådgivning är en **självständig verksamhet utan myndighetsutövning**. Det innebär att sekretess råder i förhållande till övriga verksamheter.

Verksamhetens självständighet ställer krav på den **praktiska utformningen**:

- Separata och avskilda lokaler från annan verksamhet och inte heller gemensamt väntrum.
- Ej gemensam postöppning eller gemensam telefon med annan verksamhet.
- Nyanmälningar skall tas emot av familjerådgivare för bedömning av adekvat arbetsinsats.

- Tidsbeställning, besöks- och ev. betalningsrutiner ska organiseras så att sekretess upprätthålls liksom möjlighet att vara anonym.
- Familjerådgivartjänsten får inte kombineras med annan befattning som innebär myndighetsutövning inom socialtjänsten eller annan tjänst där funktionerna kan komma i konflikt med varandra och därmed skada förtroendet för familjerådgivningen. (Prop. 1993/94:4 och JO-yttrande 1999/2000, dnr 3500-1997, sid 272).

Det är viktigt att olika erfarenheter och kompetens (t.ex. kön, hbtq- och migrationskompetens, finns representerade bland familjerådgivarna.

KFR rekommenderar att arbetsgruppen består av minst tre familjerådgivare för att upprätthålla kontinuitet vid personalens semestrar, sjukledighet etc. och erbjuda valmöjligheter för besökarna, vilket är speciellt angeläget på små orter.

I de fall en kommun väljer att organisera familjerådgivning genom avtal med privat verksamhet behöver kommunen ställa tydliga kvalitetskrav och genomföra uppföljningar för att fullgöra sitt kvalitetsansvar. Kommunens insyn i privat verksamhet är begränsad och meddelarfrihet för personalen gäller inte som vid kommunalt driven verksamhet.

Tillsyn och kvalitetssäkring

IVO (Inspektion för vård och omsorg) är tillsynsmyndighet för socialtjänsten, SoL 13 kap, 2§. Det innebär ett ansvar att följa upp och kontrollera att familjerådgivningen lever upp till lagstiftningens intentioner avseende frågor som kvalitet, tillgänglighet, avgifter, sekretess, väntetider inklusive kriterier för akut handläggning, utbildning, kompetens, handledning och den utåtriktade verksamheten.

Vidare är MFoF (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd) vår kunskaps-myndighet.

3. Verksamhet

Varje individ, par och familj finns i ett socialt sammanhang som påverkar, begränsar och ger möjligheter samt ständigt är i förändring. Ändringar i lagstiftning, ekonomiska konjunkturer, värderingar och förväntningar, maktstrukturer och politiska och religiösa strömningar ger par, olika relationer och familjer skiftande villkor.

I detta sociala sammanhang formar människor sina relationer. Våra nära relationer utgör basen i våra liv på gott och ont och föräldrarnas relation utgör barnens uppväxtmiljö.

KFR anser att det är viktigt att familjerådgivaren har god kunskap om de sociala och kulturella villkor som besökarna lever under.

Familjerådgivningens uppdrag

Familjerådgivningens ”huvuduppgift är terapisaamtal” för att ”medverka till bearbetning av samlevnadsproblem och konflikter främst i par- och familjerelationer” (Prop. 1993/94:4, sidorna 6,10).

Familjerådgivningen har ett förebyggande syfte och för att underlätta för par att söka hjälp i ett tidigt skede skall den vara en ”lågtröskel-verksamhet” och har ett extra starkt sekretesskydd.

Familjerådgivningen arbetar med alla slag av familjer och familjerelationer – med par, enskilda och hela familjen. Arbetet med parrelationen är huvudfokus och familjerådgivningens specialitet. (Prop 93/94:4). Idag kan uppdraget formuleras som att familjerådgivningen arbetar med alla former av relationer och familjekonstellationer – med par, enskilda och grupper. Arbetet med kärleksrelationen är huvudfokus och familjerådgivningens specialitet.

Teoretisk grund för arbetet

Den teoretiska grunden för arbetet innehåller ett flertal teorier t.ex. systemisk, kognitiv, psykodynamisk, lösningsfokuserad, kris och trauma, sexologi, genusteorier samt användande av

normkritiska perspektiv. KFR vill betona vikten av bredd i den teoretiska referensramen för att familjerådgivningen skall kunna möta besökarnas varierande behov.

Metod

Familjerådgivaren bedömer, planerar och genomför arbetet i samarbete med besökarna och utifrån deras behov och önskemål. Familjerådgivaren har självständigt behandlingsansvar.

I familjerådgivningens arbetsmetodik ingår kontinuerlig utvärdering av arbetet tillsammans med besökarna.

Familjerådgivningen arbetar med människor med varierande socioekonomisk bakgrund, olika etnicitet och språk, olika sexuell läggning och skiftande värderingar och trosuppfattningar. Detta ställer krav på familjerådgivningen att erbjuda en bredd i arbetsmetoderna.

Samtalen kan innehålla t.ex.

- Krishantering
- Klargörande samtal
- Bearbetande samtal som syftar till förändring av relationen
- Separationsarbete
- Frivilliga samarbetssamtal
- Samtalsgrupper i stödjande eller bearbetande syfte
- Pedagogiska par/föräldragrupper i förebyggande syfte

Utåtriktat arbete

I Regeringens proposition 1993/94:4 förutsätts att familjerådgivningen bedriver utåtriktad verksamhet. ”De bör också med sina erfarenheter, kunna vara en viktig tillgång i

föräldrautbildning och fortbildningsverksamhet för andra personalgrupper inom socialtjänsten och liknande.”

Målsättningen med utåtriktat arbete är dels att arbeta för att förebygga relationsproblem, dels förmedla information och kunskap.

Ett utåtriktat förebyggande folkhälsoarbete kan innebära

- Medverkan i föräldrautbildning
- Konsultation/handledning till angränsande yrkesgrupper

Ett utåtriktat informativt arbete kan innebära

- Föreläsningar och utbildningar
- Förmedling av yrkeskunskap till tjänstemän och politiker
- Medverkan i samhällsdebatt och kontakter med massmedia
- Bidra till normkritiskt tänkande
- Studiebesök

Utåtriktat arbete är viktiga uppgifter i familjerådgivningens verksamhet och ska ingå i arbetsuppgifterna.

Förebyggande arbete

Grundtanken med familjerådgivningen är att erbjuda alla kommuninvånare lättillgänglig relationsbehandling för att motverka destruktiva familjerelationer och bidra till goda uppväxtförhållanden för barnen – universellt förebyggande insats.

Familjerådgivningen uppmärksammar särskilt de slitningar det kan innebära för t.ex. ombildade familjer, nyblivna föräldrar och relationer där det förekommit våld, beroendeproblematik samt psykisk ohälsa – selektivt förebyggande insats.

4. Tillgänglighet

God tillgänglighet innebär att

- **Väntetider** bör enligt Socialstyrelsens meddelandeblad april/2008 vara rimliga utifrån besökarnas behov. ”Det ligger i sakens natur att en sådan verksamhet ej kan bedrivas med långa väntetider. Verksamheten måste därför anpassas så att väsentliga väntetider inte uppstår.” (Prop. 1993/94:4, s. 6) KFR anser att verksamheten bör sträva efter att väntetiden inte överstiger två veckor.
- Om en kommun har **besöksavgifter** får denna ”ej vara av sådan storlek att de avhåller enskilda från att vända sig till familjerådgivningen.” (Prop. 1993/94:4). Kommunens möjlighet att ta betalt för familjerådgivning är alltså mer begränsad än när det gäller andra kommunala verksamheter (SoL 8 kap 2§)

KFR rekommenderar dessutom att familjerådgivningsmottagningen ska:

- Erbjud **besökstider** så att valmöjligheter finns.
- Erbjud olika och individanpassade vägar till tidsbeställning, information och rådgivning - både analogt och digitalt. Detta ska ske med hög säkerhet.
- Organisera **filialmottagningar** om besökare har långt reseavstånd.
- Att **verksamheten och lokalerna är anpassade** för grupper med specifika behov t.ex. rörelsehinder, behov av tolk och tekniska lösningar.
- Att **verksamheten och lokalerna är organiserad** på ett sådant sätt eller har sådan storlek att det inte leder till stängningar i samband med semestrar, sjukdom eller dylikt.

5. Kompetens

Familjerådgivarens kunskap, erfarenhet och skicklighet är avgörande för verksamhetens kvalitet.

Grundkompetens för arbetet som familjerådgivare är:

- socionom, eller motsvarande högskoleutbildning med beteendeariktning
- grundläggande psykoterapiutbildning motsvarande steg 1
- egenterapi rekommenderas (eftersom det är ett krav för auktorisation)
- flerårig erfarenhet av familjeterapeutiskt arbete
- kunskap och erfarenhet av olika former av relationer; ombildade familjer, flersamma relationer mm.

Samtliga nyanställda familjerådgivare skall erhålla minst 60 tim individuell **introduktionshandledning** enligt KFR:s kriterier.

Viktiga fortbildningar för familjerådgivare är t.ex.:

- legitimationsgrundande psykoterapiutbildning
- utbildningar i ämnesområden som sexologi, genusvetenskap, hbtq+, relationsvåld, kris/trauma, handledarutbildning och forskarutbildning

För att utveckla och upprätthålla kompetensen krävs kontinuerlig fortbildning och handledning.

Auktorisation

Auktorisation utfärdas av KFR:s styrelse efter ansökan av föreningsmedlem vilken uppfyller följande kriterier:

1. medlemskap i KFR sedan minst 4 år tillbaka.
2. arbete som familjerådgivare på kommunalt uppdrag minst 5 år med minst 75% tjänstgöringsgrad.

3. grundläggande psykoterapeutisk utbildning om minst 30 (45 hp) poäng.
4. egenerapi, minst 50 tim egenerapi eller 120 tim gruppterapi.
5. handledning minst 200 tim inom ramen för familjerådgivningen, inkl 60 tim introduktionshandledning. (i detta sammanhang är 1 timme 45 minuter).
6. Sexologi, minst 7,5 högskolepoäng.
7. Sökande ska även styrka sin lämplighet med intyg från två personer.

Fullständiga regler för KFR-auktorisering och aktuell förteckning över samtliga KFR-auktoriserade familjerådgivare finns på KFR:s hemsida **www.kfr.nu**

6. Dokumentation och sekretess

Familjerådgivningens arbete bygger på frivillighet och förtroende. De som vänder sig till en familjerådgivning för att tala om sina mest privata relationer ska ha en trygg ram för samtalet.

En förutsättning för detta är den särskilt stränga sekretess som gäller för kommunal familjerådgivning i Offentlighets- och sekretesslag 26 kap 3§ om tystnadsplikt och sekretess.

Familjerådgivningen har s.k. ”absolut sekretess”. Sekretess gäller alla uppgifter som lämnats eller inhämtats i samband med rådgivning. I speciella situationer bryts sekretessen. De viktigaste undantagen är:

- Får familjerådgivaren i sin verksamhet kännedom om att ett barn utnyttjas sexuellt eller utsätts för fysisk eller psykisk misshandel i hemmet gäller anmälningsplikt till socialtjänsten. (Socialtjänstlagen 14 kap, 1§ 3:e st)
- Familjerådgivaren har begränsad vittnesplikt och kan ej höras om något den blivit anförtrodd i samband med rådgivning om det inte är medgivet i lag. (Rättegångsbalken 36 kap, 5 §)

Familjerådgivaren har inte dokumentationsplikt och får inte föra journaler. Detta gäller även för familjerådgivare som är leg. psykoterapeuter och som inom andra verksamheter har skyldighet att föra journal.

(Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, SOSFS 2006:5).

Eventuella minnesanteckningar förvaras i låsta skåp och makuleras i samband med att kontakten avslutas.

Den som vänder sig till familjerådgivningen har möjlighet att vara anonym om den så önskar.

7 Forskning och utvärdering

Familjerådgivning skall såsom annat arbete inom socialtjänsten bygga på en evidensbaserad praktik (EBP):

- Den för tillfället bästa vetenskapliga kunskapen om insatsers effekt
- Brukarens erfarenheter och förväntningar
- Den professionelles expertis
- Den lokala situationen och omständigheter

(www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik.se)

Detta innebär att kommunerna har ansvar för:

- att verksamheten bemannas med personer med tillräcklig kompetens
- att de anställda ges tid och resurser att hålla sig uppdaterade i aktuell forskning och lagstiftning inom området
- att de anställda får möjlighet till den fortbildning och vidareutbildning som krävs för att bedriva ett arbete enligt EBP
- att de anställda ges tid och resurser att utvärdera sitt eget arbete i samråd med besökarna, som t ex enkäter och FIT (feedback informed treatment).

Familjerådgivaren har ett ansvar att hålla sig uppdaterad om den senaste forskningen och lagstiftningen och att regelbundet tillsammans med besökarna utvärdera sitt arbete.

Det kunskapsfält en familjerådgivare behöver omfatta är brett – från forskning kring individualpsykologi, psykoterapi, parterapi och relationsforskning till samhällsforskning och forskning kring folkhälsa, samt egna och andras praktikbaserade evidens. Forskning kring parterapi har i huvudsak ägt rum utanför Sverige. KFR vill verka för mer forskning utifrån svenska och skandinaviska villkor.

8 Referenslista

Kommunens skyldighet att erbjuda familjerådgivning

Kommunens möjlighet att ta ut avgift för familjerådgivning

Socialtjänstlagen (SoL) 5 kap, 3§

Anmälningsplikt vid kännedom om barn som far illa

Socialtjänstlagen 14 kap, 1§ 3:e st

Tystnadsplikt och sekretess för familjerådgivning

Offentlighets- och sekretesslag 26 kap 3§

SoS:s förtydligande 2006 10 23, se www.kfr.nu

Vittnesplikt för familjerådgivare

Rättegångsbalken 36 kap 5§

Propositioner

1993/94:4 Om Familjerådgivning

1995/96:117 Tystnadsplikt inom enskild familjerådgivning

1997/98:7 Vårdnad, boende och umgänge

2005/06:161 Sekretessfrågor – skyddade adresser m.m.

Socialstyrelsens Meddelandeblad

Samtliga meddelandeblad från Socialstyrelsen rörande familjerådgivning har utgått. I dagsläget finns inget aktuellt. MFoF har för avsikt att ge ut ett nytt.

- 17/94 Information om familjerådgivning
- 3/95 Familjerådgivningen i Sverige år 1992 och 1993
- 21/95 Information om familjerådgivning
- April/2008 Om den kommunala familjerådgivningens organisation, sekretess, vittnesplikt m.m.

Justitieombudsmannens yttrande

Angående familjerådgivningens självständighet och varför ”kombinationstjänster ” inte skall tillämpas 1999/2000, dnr 3500-1997, sid 272.

Lägesrapport Socialstyrelsen 2004

Redovisning av hur kommunernas skyldighet att tillhandahålla familjerådgivning fullföljs